

ישיבות המליאה

שנת התשע"א

הישיבה השלוש מאות ושבע עשרה (שיז)

ביום כ"ד במרחשוון התשע"א (1 בנובמבר 2010) בשעה 13:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: בדיון בסעיף א – החברים ארי אבנר, עוזי אורנן, שולמית אליצור, יעקב בן-טולילה, משה בראשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, גדעון גולדנברג, אהרן דותן, אבי הורביץ, אברהם טל, יוסף יהלום, חיים כהן, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, שלמה נאה, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, מנחם קיסטר; החברים-היועצים יואל אליצור, גיל הראבן, חיים סבתו, יוסף עופר, משה פלורנטין, דוד רוזנטל, אורה שורצולד, עפרה תירוש-בקר; המנהלת הכללית טלי בן-יהודה; אורח: עו"ד איתן צפריר. בדיונים בסעיפים ב, ג – גם המזכירה המדעית רונית גדיש; עובדי האקדמיה אורלי אלבק, נטלי אקון, קרן דובנוב, ברק דן, איילת הראל, מלכה זמלי, דורון יעקב, ירון לישיע; ואורחים: חבר הוועדה למונחי רפואה פרופ' יואל דונחין, חבר הוועדה למילים בשימוש כללי הר"ר אבשלום קור, יו"ר הוועדה למונחי טכנולוגיית המידע במכון התקנים אמנון שפירא.

- סדר היום:**
- א. תקציב האקדמיה לשנת 2010
  - ב. מונחים ברפואה (ובביולוגיה)
  - ג. מונחים בטכנולוגיית המידע – פרק 30 ופרק 34

א. תקציב האקדמיה לשנת 2010

הודעה למליאה על שיפוץ הבניין הראשי והקמת מפעלים חדשים

1. יוקצו שני מיליון ש"ח לשיפוץ הבניין הראשי מן המקורות הכספיים העומדים לרשות האקדמיה.

2. יועמדו שני מפעלי מחקר כמפורט להלן. לכל אחד מן המפעלים יוקצו 500,000 ש"ח למשך שש שנים: למפעל הראשון מתקציב 2010, למפעל השני מתקציב 2011. מפעל הניקודים: ריכוז כל הניקודים שבכתבי היד הקדומים והצגתם זה ליד זה לפי ערכים להשלמת הנתונים שנאספו במילון ההיסטורי בלי הניקודים. לאחר איסוף החומר הוא ישוקע בכל ערך וערך מערכי המילון. ועדת ההיגוי: משה בר-אשר, אהרן ממון, אברהם טל, חיים כהן, אהרן דותן ואילן אלדר.
- מאגרי העברית המדוברת: הכוונה לכונן מאגרי טקסטים של עברית מדוברת. יוקלטו מאות דוברים משכבות אוכלוסייה שונות ומגוונות. החומר יתכתב, יועתק תעתיק פונטי ויעובד לצורך המילון ההיסטורי. בשלב הראשון תתמקד העבודה במורפולוגיה של שם העצם בעברית המדוברת. ועדת ההיגוי: משה בר-אשר, אהרן ממון, אברהם טל, חיים כהן, יעקב בן-טולילה, אורה שורצולד.
3. המליאה מסמיכה את הנהלת האקדמיה לעשות לביצוע החלטות 1 ו-2 שלעיל. קצב הביצוע מסור בידי הנשיא.

מ' בר-אשר: חברי המכובדים, אני מתכבד לפתוח את הישיבה הראשונה לשנת תשע"א. הנושא הראשון על סדר יומנו הוא תקציב האקדמיה לשנת 2010, ובו סעיף חדש. אישור הסעיף החדש דרוש להנעת ההליכים במשרדי הממשלה הנוגעים בדבר. לצורך העניין יושב עמנו עו"ד איתן צפרייר, שעבד במשרד ראש הממשלה והיום הוא יועץ לאקדמיה בעניינים מיוחדים.

לרשות האקדמיה מקורות כספיים, ובהם כספים שהעביר לאקדמיה ראש הממשלה אריאל שרון ואחריו ראש הממשלה אהוד אולמרט לצורכי בניין ופיתוח. בשנתיים האחרונות נבדקה האפשרות להעתיק את האקדמיה לשטח המוגדר ארמת הלאום. ייתכן שהדבר יתאפשר, אבל לא בשנים הקרובות משום שהוא כרוך בהליכים ממושכים הן בממשלה הן בעירייה. בין היתר על האקדמיה להוכיח שאם יוקצה לה השטח, יהיה לה הכסף לבנות בו, ולשם כך נפגשתי לאחרונה עם מי שיהיה אחראי על איסוף הכספים למען האקדמיה בארצות הברית. מאחר שברור כי בשנים הקרובות תישאר האקדמיה על מכונה, עלינו לדאוג לתחזוקתה, ובמיוחד הדברים אמורים בבניין הראשי, הישן יותר. הבניין – בן החמישים – הולך ומתפרק וזקוק לשיקום אלתר. במסגרת עבודות השיקום ננסה לפתור בעיה דחופה אחרת: מחסור חמור בחדרי עבודה לעשרה עובדים חדשים. לפי ההערכות של חברת "תפנית וינד", חברה המתמחה בנייה פרויקטים בתחום הבנייה שנועצנו בה, דרושים לעבודות האלה כחמישה מיליון שקלים, כסף שאין בידינו. אבל אם נתמקד בעבודות הדחופות ביותר, הן תסתכמה בכשני מיליון שקלים, וכך בכוונתנו לעשות. העבודות תיעשינה בקומה העליונה ובקומת המרתף, הגינה תסופל ותונמך, וכך תהיה קומת המרתף נגישה מבחוץ ותהפוך לקומת הקרקע.

בתחילה חשבתי שנוכל לחסוך את העלויות האלה אם יעלה בידנו לעבור למקום חדש. אבל משהתחזור משך הזמן שיידרש למעבר – אם אכן נעבור – ולאחר שהתברר מצבו הפיזי של הבניין, הבנו כי אין מנוס משיפוץ יסודי. אני מקווה שמשרד התרבות והספורט יאיות בשנים הקרובות לתת לנו את שלושת מיליוני השקלים שיחסרו לנו

להשלמת עבודות השיקום. בדרך כלל הבעיה בהקצאת כספים לאקדמיה איננה תלויה בשרה כי אם בעובדי משרדה, שחלקם – כך נראה – עוינים את האקדמיה. שני עניינים אחרים שלהם נקצה חלק מן הכסף העומד לרשותנו הם תשלום הארנונה ושכר העובדים. לאחרונה עזרו לנו חברי הכנסת אורי אורבך וזבולון אורלב להעביר בכנסת חוק הפוטר אותנו מתשלום הארנונה למן שנת 2010. אשר לשנים הקודמות, עדיין לא ברור כיצד ייפול דבר. אם תצטרך האקדמיה לשלם את מלוא הארנונה לשנים הקודמות, יסתכמו חובותיה לעירייה בלמעלה ממיליון וחצי שקלים, וצריך להיערך גם לאפשרות הזאת. אשר לעובדים, שכרם של רבים מהם לא עורכן כשנתיים ימים, ולשם עדכוננו אנחנו מקבלים ייעוץ כלכלי ממשדרו של שלום גרניט, מי שהיה הממונה על השכר באוצר, ושל יועץ כלכלי מטעמו, עזרא גנור.

הסעיף החדש שהמליאה מתבקשת לאשר היום הוא מפעל הניקודים שהגו לפני שנים רבות ישראל ייבין ורוד טנא, עליהם השלום. כידוע במאגרי המילון ההיסטורי כל טקסט מותקן על פי כתב יד אחד, וגם אם הוא מנוקד רק אותיותיו מותקנות. הדוגמה המובהקת היא המשנה, שלה כידוע כמה כתבי יד מנוקדים חשובים ביותר, אבל הניקוד חסר במאגרים. הכוונה היא להקצות לכך כחצי מיליון שקלים כבר בתקציב 2010 ולקלוט לשם כך שני עובדים חדשים. כמובן בהתחלה תצטרך ועדת היגוי לקבוע מה בדיוק ייעשה במפעל הזה, אבל נראה לי שתוך פחות משנה יוכל המפעל לצאת לדרך. בתקציב 2011 אני מקווה לכולל מפעל אחר שעניינו הכנסת עברית מדוברת למאגרי המילון ההיסטורי – וזאת בלי להתחרות במעמ"ד, המפעל המתנהל באוניברסיטת תל-אביב. חברנו יעקב בן-טולילה הציע שנתמקד בשלב הראשון במורפולוגיה של העברית המדוברת, והדברים ידרשו כמובן ליבון יסודי במהלך 2011. אבל אבקש כבר עכשיו אישור עקרוני מהמליאה להתחיל לפעול בעניין משום שמוטב שההידיינות עם המשרדים השונים תתחיל מוקדם ככל האפשר, ולאישור העקרוני של המליאה יש בדיונים האלה משקל רב.

ט' בן-יהודה: בדפים שלפניכם תוכלו לראות את סעיפי התקציב כולם, ובהם את תקצוב שני מפעלי המדע ואת פירוט המקורות הכספיים העומדים לרשות האקדמיה לצורך שיפוץ הבניין הראשי.

ע' אורנן: מדוע הם לא נשלחו אלינו קודם לכן?

מ' בר-אשר: נזקקנו לעזרתה של חברת "תפנית וינד", ורק הבוקר קיבלנו ממנה את המספרים הסופיים.

ע' אורנן: אם הזכרת את מפעל העברית המדוברת באוניברסיטת תל-אביב, מדוע שלא ניעזר בהם ונקבל מהם את החומר – במקום לעשות עבודה כפולה?

מ' בר-אשר: שאלה דומה נשאלה לפני שנים רבות על הטקסטים הכלולים בפרויקט השו"ת של בר-אילן. איכות העבודה באקדמיה שונה מבכל מקום אחר. לא תמצא

עוד מקום שבו שלושה עובדים שונים מגיהים טקסט אחד. זאת מורשת זאב בן-חיים, ואנו משלמים עליה בקצב ובמספר הטקסטים המיתוספים למאגר, אבל זה מחיר שאנו מוכנים לשלם.

ש' נאה: שני המפעלים האלה – הוספת ניקוד לטקסטים שכתבי היד שלהם מנוקדים והכללת עברית מדוברת במילון ההיסטורי – בוודאי ראויים וצריכים להיעשות. בהזדמנות זו אציע מפעל שלישי – ראוי לא פחות – שיכול להיקרא מפעל הנוסחים. שהרי כאמור כל חיבור מותקן לפי כתב יד אחד, וגרסאות כתבי היד האחרים אינן באות לידי ביטוי. לגרסאות השונות השפעה ישירה על ערכי המילון, שהם עיקר עניינו של המילון ההיסטורי, ומכאן חשיבותן הגדולה.

מ' בר-אשר: אני מסכים אתך בהחלט. הצעתך תישקל בכובד ראש. רק לאחרונה עסקנו בכך כאשר נדרשנו – במסגרת המדור לספרות הרבנית של ימי הביניים – לשאלה אם להתקין את פירושו רש"י לתורה רק על פי כתבי יד או גם על פי דפוס מהלך. שאלת חילופי הנוסח היא שאלה חשובה ורלוונטית מאין כמוה שהרי לנוסח הדפוסים השפעה מכרעת על עיצוב פניה של העברית החדשה.

ש' נאה: ועוד עצה: כל מי שעשה שיפוץ יודע שבסופו של דבר הוא אורך פי שניים זמן ועלותו – לפחות פי שניים. כדאי להביא את זה בחשבון.

י' עופר: לא ברור לי מדוע מפעל הניקודים מתווסף להצעת התקציב ועניין הבנייה והשיפוצים לא.

ט' בן-יהודה: שני מיליוני השקלים לבנייה הם מקורות שכבר עומדים לרשות האקדמיה: 1.2 מיליון ש"ח עודם מזומנים לנו מתוך מיליון וחצי השקלים שהקצה לאקדמיה לצורכי פיתוח בשנת 2005 ראש הממשלה דאז אריאל שרון, ו-800,000 שקלים נוספים הם עודפים מפעילות האקדמיה. סכומים אלו מוצגים בדוחות הכספיים של האקדמיה לשנת 2009. לעומת זאת מפעל הניקודים מתקצב בתקציב השוטף לשנת 2010, תקציב המוגש היום לאישור המליאה. תקציב מפעל הניקודים הוא חלק מהתקציב השוטף של האקדמיה, ותקציב הבנייה הוא תקציב פיתוח.

מ' בר-אשר: כשקיבלנו מאריאל שרון את הכסף לפיתוח, נאמר לנו במפורש כי האקדמיה איננה חייבת להוציאו באותה השנה וכי הוא יעמוד לרשותנו כשתכנית הפיתוח תהיה מוכנה. אם אין שאלות נוספות, אני מבקש לאשר בהצבעה את בקשותיי – את הצעת התקציב לשנת 2010 המונחת לפניכם, ובכללה את המפעל המדעי החדש, מפעל הניקודים, את היזמה להכללת עברית מדוברת במאגרי המילון ההיסטורי ואת שיפוץ הבניין הראשי של האקדמיה. עם זאת – אף שאנו עומדים כבר בפתחה של שנת התקציב הבאה – אפשר שהצעת התקציב הזאת תצטרך אישור נוסף לאחר שהדברים יסוכמו סופית

בחודש הבא בפגישה המזומנת לנו עם שרת התרבות והספורט ועם מזכיר הממשלה. כך מתנהלת המדינה.

פה אחד אושר שיפוץ האקדמיה בסכום של שני מיליון ש"ח, אושרה הצעת התקציב לשנת 2010 ואושרו שני המפעלים החדשים.

הערות העורך: א. הקמת שני המפעלים החדשים טרם יצאה אל הפועל; ב. לאישור סופי של התקציב ראו להלן, ישיבה שיט, עמ' 1.36.

ב. מונחים ברפואה (ובביולוגיה)

מתוך הודעת ועדת המינוח המרכזית

לאישור המליאה מובאת רשימה של 218 מונחים ברפואת עור ורשימה של 40 מונחים מתחומי רפואה שונים. את הרשימות הכינה הוועדה למונחי רפואה של האקדמיה ללשון העברית. חברי הוועדה הם הרופאים צבי גימון (יו"ר), דרור גוברמן (מומחה לרפואת עור), יואל דונחין, עודד זמיר, בני מזוז, עידית פוזנר, הלל פרת (חבר-מכותב), יהודה שינפלד, משה תירוש; ומן האקדמיה – בנימין אליצור, אפרים חזן ושמא פרידמן. מרכזת את הוועדה איילת בצלאל.

המונחים אושרו בישיבת ועדת המינוח המרכזית בכ"ב בתמוז תש"ע (4 ביולי 2010). כמה עניינים נדונו שוב בוועדה בישיבה בי"ב במרחשוון תשע"א (20 באוקטובר 2010). עוד מובאים לאישור המליאה מונחים אחדים בביולוגיה – השלמה למילון שאושר בשנת תשס"ט:

1. מְתַשֵּׁנֶת, מוּטָגֵן – mutagen (השלמה למונח: תְּשֵׁנִית, מוּטָצְיָה – mutation)
2. תְּשֵׁן, מוּטָנֵט – mutant (כנ"ל)
3. פְּחִיטָה מְיִנִּית – andropause (מונח זה מצטרף למונח חֶדְלוֹן וְסֵת – menopause)

שישה מן המונחים בתחומי הרפואה השונים ובביולוגיה מובאים לדיון במליאה:

1. מֶחַ עֶצֶם – marrow
בעבר קבעה האקדמיה לְשֵׁד עֶצֶם. הרופאים מבקשים לאשר את הצירוף המהלך מֶחַ עֶצֶם. בדיון נטען שבמקרא גם מֶחַ וגם מוֹחַ מציינים חומר שומני עשיר, וההבחנה ביניהם היא בצורה בלבד. מבחינת הרופאים יש בצירוף מוֹחַ עֶצֶם משום הטעיה, כי בידע המדעי הקיים היום יש הבחנה מוחלטת בין הנוזל שבמוח ובין הנוזל שבעצמות. מכיוון שהמילה מֶחַ אינה חיה בעברית ימינו בשום מובן אחר, ניאותרת ועדת המינוח המרכזית לאשר את הצירוף מֶחַ עֶצֶם. המליאה מתבקשת לסמוך את ידה על ההחלטה.

2. דֶגְנָת – celiac disease

מחלה של המעי הדק הנובעת מרגישות לחלבון הגלוטן המצוי בחמשת מיני הדגנים: חיטה, שעורה, שיבולת שועל, כוסמין ושיפון. המונח נדון בעבר במליאה אך התעוררו

חילוקי דעות והוא הוחזר לוועדה המקצועית. את המונח דָּגְנַת הציעה "עמותת צליאק בישראל", והן הוועדה המקצועית הן העמותה תומכות במונח.

3. הַלִּיכְנִי/לִיכּוּת – walkable; הַלִּיכְנוּת/לִיכּוּת – walkability – המונחים מתארים סביבה נוחה להליכה. המליאה מתבקשת להכריע בין שתי האפשרויות המוצעות.

4. רפלקס – הֶגֶב (ועדת הביולוגיה) או הַחֲזֵר (ועדת הרפואה) חברי ועדת הביולוגיה עומדים על דעתם שיש לקבוע הֶגֶב; חברי ועדת הרפואה תומכים בהַחֲזֵר, מונח המשמש בפועל במסמכים רפואיים. המליאה מתבקשת להכריע במחלוקת.

5. חֲבָלָה – trauma – המונח שנקבע בעבר הוא חֲבָלָה, אך לדברי הרופאים הוא לא נקלט. אברהם טל מסתייג מהשינוי המוצע.

6. אֶסְיָנִי – iatrogenic – מדובר בנוק למטופל הנגרם מפעולה רפואית, לאו דווקא מרשלנות. המונח בא במקום הצירוף מַחֲמַת טָפּוּל שנקבע במילון רפואה תשנ"ט. הצעות נוספות שעלו: בִּישְׁמִזוֹר, גְּרַמְסִי ('גרם + אסיא'), גְּרַמְתִּי, גְּרִימְתִּי. מרדכי מישור מערער על ההצעה אֶסְיָנִי ומציע לחזור למונח מַחֲמַת טָפּוּל.

מ' בר-אשר: שישה מונחים מן הרשימה המכובדת של מונחי הרפואה העומדת לאישורנו דורשים דיון פרטני במליאה. נפתח בהצעה מַחַ עֲצֵם, ואבקש מיושב ראש ועדת המינוח המרכזית להסבירה.

ש' נאה: המונח שקבעה האקדמיה לפני שנים – לְשֵׁד הַעֲצֵם – לא התקבל, והחלופות מַחַ עֲצֵם או מוֹחַ עֲצֵם נחשבו באקדמיה למונחים עממיים. ככל שאני יכול להעיד על כך, המונח המהלך היום הוא בעיקר מַחַ עֲצֵם, והוא סביר בעיניי משום שמצד אחד המילה מוֹחַ תפוסה לאיבר שבגולגולת, ומסתבר שהחומר שממנו עשוי המוח שונה מזה של לשד העצמות; ומצד שני גם מבחינת משמעותן המילים מוֹחַ וּמַחַ קרובות זו לזו.

מ' בר-אשר: המונח לְשֵׁד הַעֲצֵם עוד משמש בתשכצ"ס.

ש' נאה: נכון, ולכן ההצעה היא לקבוע את החלופה מַחַ עֲצֵם לְשֵׁד עֲצֵם.

ש"י פרידמן: המילים מוֹחַ וּמַחַ אינן שוות. מוֹחַ הוא שם עצם; מַחַ הוא שם תואר ומובנו 'שָׂמֵן'.

מ' בר-אשר: אינני רואה בכך קושי. העובדה החשובה היא שהמונח מַחַ עֲצֵם מוכר ורווח.

ש' נאה: נראה שהשפה עשתה את שלה.

י' עופר: בדקתי במרשתת ומסתבר שגם תפוצתו של הצירוף מוח עצם רחבה. אינני בטוח שהשפה כבר אמרה את דברה. ישנם אתרים של מוסדות וארגונים העוסקים בהשתלת מוח עצם, והמילה כתובה שם בווי"ו.

המקור לצירוף הוא מפסוק אחד בספר איוב – ההיקרות היחידה של מוח במקרא: "וּמַחַ עֲצָמוֹתָיו יִשְׁקָה" (כא, כד). לולא הפסוק הזה לא היינו מעלים על דעתנו ליצור את הצירוף מוח עצם – או את מה שהתגלגל ממנו מַחַ עֲצָם. לכן הנטייה הטבעית שלי הייתה לצירוף המקורי יותר. עם זאת אני ער למעתק שעברה המילה מוח – מן החומר הפנימי אל האיבר – וייתכן שאין בררה אלא לאשר את הצירוף מַחַ עֲצָם.

ג' גולדנברג: אני מכיר את המילה מַחַ בשימוש הזה משחר ילדותי. כך כינינו את החומר הפנימי בעצם שבמרק. המעבר ממוח לַמַח נראה לי סביר ביותר.

א' אבנר: רבים כותבים את המילה מוח בלי וי"ו, וכדי למנוע בלבול אולי כדאי לאשר את המונח מַחַ בכתיב מיח.

מ' בר-אשר: רוב המילים שיש בהן חולם נכתבות היום בווי"ו, ורוב המילים שיש בהן צירי – בלי יו"ד. אינני רואה צורך להוסיף חריגים לכללי הכתיב. אם אין הערות נעבור להצבעה.

הצבעה

כעד מַחַ עֲצָם (לצד לְשֵׁד עֲצָם) – פה אחד.

הוחלט: מַחַ עֲצָם (marrow; לצד לְשֵׁד עֲצָם).

מ' בר-אשר: ההצעה השנייה היא דַגְנַת למחלת הצליאק.

ר' גדיש: במילון האקדמיה למונחי רפואה משנת תשנ"ט נקבע לצליאק השם העברי כְּרִסְת. עמותת הצליאק בישראל התנגדה לו, ואמנם הוא לא נקלט. לחלופין היא הציעה את השם דַגְנַת – על שום הקשר בין המחלה למיני הדגן העיקריים. ההצעה התקבלה על דעת הרופאים והובאה למליאה רצו [ביום ד' בסיוון התשס"ז, 21 במאי 2007], אבל הוסרה מסדר היום בשל התנגדותו של האד' אורנן. לדבריו לא כל הדגנים בעייתיים, אלא רק אלה שיש בהם גלוטן, הוא החומר המידבק בחיטה, בשעורה ובשיבולת השועל, וחבל להוציא שם רע לדגנים כולם בעטיו של הגלוטן. נמצא אתנו ירון לישע, עובד המילון ההיסטורי, חולה צליאק וחבר העמותה. ביקשנו ממנו שיסביר קצת על המחלה.

י' לישע: מחלת הצליאק היא מחלה אוטואימונית הנגרמת מאי-סבילות לחלבון גלוטן – הוא הַדְבָקָן – חומר המצוי בחמשת מיני הדגן שלהם דינים הלכתיים מיוחדים: חיטה, שעורה, שיבולת שועל, כוסמין ושיפון. הגלוטן נספג בדופן הפנימית של המעי הדק,

ומערכת החיסון של החולה מזהה את הגלוטן כרעלן ותוקפת אותו. אגב כך נפגעים גם תאי הדופן הפנימית של המעי הדק.
בעבר אחד מתסמיני המחלה, בעיקר אצל ילדים, היה בטן נפוחה, ומכאן השם הלא מוצלח כְּרֶסֶת, מלשון כְּרַס. אבל זהו רק תסמין אחד מני רבים, וכיום כמעט לא ייראו ילדים כאלה. חולי הַדְגָּנָת אינם משתמשים במילה כְּרֶסֶת כי היא נשמעת להם מעליבה. לעומת זאת הקשר בין המחלה לחמשת מיני הדגן ברור, והעובדה שאנו מכירים גם דגנים, כמו אורז ותיירס, שאינם מכילים גלוטן, אין בה כדי לשנות הרבה.

ע' אורנן: אני מסיר את התנגדותי לדגנת.

מ' בר-אשר: אם כך אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

פה אחד אושרה ההצעה דְגָנָת (celiac disease; במקום כְּרֶסֶת).

מ' בר-אשר: אנחנו עוברים לשם התואר walkable שמוכנו 'נוח להליכה', וההצעות שהוצעו לו הן הֶלִיכְנִי או יֵלִיךְ. מהן נגזרות לשם המופשט walkability ההצעות הֶלִיכְנוּת או יֵלִיכוּת.

ש' נאה: שתי ההצעות הן הצעות דחק, ניסיון מדעת להימנע מן הצורה הֶלִיךְ, וזאת משתי סיבות: (א) מניעת בלבול עם המילה הֶלִיךְ – procedure או proceeding; (ב) לא נחה דעתנו מן השקילה הכמעט אוטומטית במשקל קָטִיל של החלופות העבריות לשמות התואר האנגליים בסיומת -able. נכון שגם ההצעה יֵלִיךְ שקולה במשקל הזה, אבל נראה לחברי הוועדה שבגלל היו"ד זה בולט פחות. ההשראה ליו"ד היא כמובן צורות פועל מעין יֵלֵךְ או הוֹלִיךְ הקושרות את השורש לגזרת פ"י.

מ' קיסטר: אני בכל זאת בעד הֶלִיךְ. קשה לי לחשוב על הקשרים שבהם יש חשש ממשי מפני בלבול בין הֶלִיךְ לְהֶלִיךְ.

א' שורצולד: ההצעה יליך יפה מבחינה אקדמית, אבל הציבור יתקשה להבינה ולקבלה. הליך או הליכי באים בחשבון.

ע' אורנן: ההצעה הֶלִיךְ היא הפשוטה והטבעית. המשקל קָטִיל לשמות תואר מסוג זה הוא כל כך רגיל, שמי שידבר למשל על שביל הליך במוכן של 'שביל שאפשר לעברו ברגל' יהיה מוכן לשומעיו. הדוברים אינם צריכים את אישורנו כדי להשתמש בשם התואר הזה.

ואשר לנו, אל לנו לחשוש מבלבול עם שם העצם הֶלִיךְ. זוגות של מילים הומופוניות רגילים בעברית, וההקשר פותר כל קושי.

א' דותן: לא הליך – התפוס למשמעות אחרת – לא יליך ולא הליכני, המזכיר לי הליכון, טובים בעיניי. אני מציע לחפש הצעה אחרת.

מ' בראשר: אולי משורש אחר, כגון צע"ד או פס"ע.

ג' גולדנברג: איננו צריכים ללכת שבי אחר צורת שם התואר האנגלי. ראשית משום שגם באנגלית שם התואר אינו פשוט כל כך. הרי לא מובן מאליו ש-walkable מתייחס למקום – לסביבה שאפשר ללכת בה – ולא ליכולת ללכת. שנית צריך לחשוב מה קורה אם נוסעים בדרך ולא הולכים בה.

ש' נאה: אם תעלה הצעה טובה יותר אשמח.

י' דונחין: בשנים האחרונות עלתה המודעות לתרומה של הכשרת שבילים להולכי רגל ולרוכבי אופניים לבריאות הציבור. שם התואר שכבר משמש הוא הליכני.

מ' בראשר: לנוכח הדברים שנשמעו, ובהם ההסתייגויות מהצעות הוועדה, אני חושב שנכון יהיה להחזיר את המילה לעיון מחדש בוועדה. נעבור אפוא למחלוקת בין הרופאים לאנשי הביולוגיה על החלופה העברית למילה רפלקס.

ר' גדיש: הביולוגים ביקשו חלופה עברית למילה רפלקס, ובוועדה למונחי הביולוגיה הוצעה המילה הֶגֶב, מלשון תגובה. אבל אז הסבה מלכה זמלי את תשומת לבנו שהרופאים משתמשים במילה העברית הֶחֱזַר. ואכן כך מצוי גם אצלנו במילון למונחי רפואה משנת תשנ"ט. אולם הביולוגים בשלהם – ממאנים לקבל את הֶחֱזַר משום שלדעתם השורש חז"ר אינו מתאים דיו.

א' דותן: כשרופא בודק את התגובה העצבית ברגל, הוא בודק רפלקס או הֶחֱזַר?

י' דונחין: הוא בודק הֶחֱזַר; כל סטודנט לרפואה מכיר את המילה ומשתמש בה. הביולוגים מחברים אלקטרודות לקצה הֶעֶצֶב, והרפלקס נראה להם תגובה לאותות. הרופאים אינם חושבים על הרפלקס כעל תגובה בגלל האוטומטיות שבו.

מ' זמלי: המילה הֶחֱזַר היא המשמשת רופאים וסטודנטים, ותיקים ועולים חדשים. דיברתי עם מנהלי בתי חולים ועם רופאים ואחיות בחדרי מיון; בדקתי בטפסים רפואיים ובמכתבים ברפואה באוניברסיטת תל אביב. בכל מקום מצאתי את המילה הֶחֱזַר, והיו מקרים שלא נמצא למילה רפלקס שום זכר.

עוד אוסיף שהמילים **הַגָּב** ו**הַחֲזוֹר** משמשות שתיהן במילון למונחי אלקטרוניקה של האקדמיה: **היגב** שם הוא **reactance**; **החזר** – **reflection** או **reflex**.

מ' בר-אשר: מצאת את הצירוף **החזר מותנה** במקום **רפלקס מותנה**?

מ' זמלי: כן.

א' דותן: למרות זאת אני מסכים עם הביולוגים שהמילה **היגב** מתאימה יותר.

ק' כ"ץ: ואמנם בתרגום מאנגלית של המדריך הרפואי של מֶרֶק (Merck) תורגם רפלקס להיגב.

י' אליצור: כשבאים לקבוע חלופה עברית ל**רפלקס**, כדאי לזכור שיש גם תחום ברפואה המשלימה הנקרא רפלקסולוגיה.

ח' סבתו: אני מבין שהמילה **החזר** היא המשמשת את הרופאים, אבל המילה **היגב** גם יפה, גם מתאימה, גם נוחה לשימוש, ואני חושב שהיא תיקלט במהירות.

מ' קיסטר: גם בעיני המילה **היגב** טובה יותר, אבל השאלה איזו מילה עדיפה בעיני משנית. המילה **החזר** היא מילה עברית כשרה והיא המשמשת. נכון, היא איננה אידיאלית ולא נמצאנה במקורותינו, אבל כשם שלא נשנה מילים מלפני מאתיים שנה, אינני רואה טעם לשנות מילים בנות שמונים או שישים שנה – כל עוד הן סבירות ונכונות.

מ' בר-אשר: זאת איננה המילה הראשונה בעברית שאיננה משקפת בדיוק את המסומן. עם זאת צריך להזכיר שבעברית הכללית משמשת המילה **החזר** בהקשר של החזר חובות.

י' ברויאר: אני מסכים עם האד' קיסטר. תפקידנו להציע מילה עברית חלף מילה זרה, לא מילה עברית תחת מילה עברית.

מ' פלורנטין: כפי שהדברים מוצגים לנו, המילה **החזר** קנתה שכיתה, ולכן יש לה יתרון ברור על **היגב**. אבל ייתכן שאילו היינו בודקים לעומק, היינו מוצאים שתפוצתה של **היגב** נרחבת מכפי הנדמה לנו.

ר' גדיש: המילה **רפלקס** היא מילה בשימוש כללי, ואילו **החזר** משמשת רק בפי העוסקים ברפואה. גבולות השימוש בה מוגדרים, ואפילו לביולוגיה, תחום הנושק לרפואה, לא הגיע שמעה.

דומה לכך סיפור **המטוש**: הוועדה למילים בשימוש כללי תרה אחר חלופה למקלות לניקוי האוזניים, וחברה דאז פרופ' נתן צתרי שאל 'מה זאת אומרת? מאז ומעולם

אנחנו – והוא התכוון לאנשי מעבדה ורפואה – משתמשים במילה מטוש'. ואמנם כך הדבר, אלא שמחויץ למעגל הזה איש לא שמע עליה.
אם אנחנו רוצים שהמילה רפלקס תשורש, השאלה היא אם כדאי להשליך את יהבנו על מילה שעד היום לא הצליחה לפרוץ את גבולותיה ולהגיע לתודעת הציבור הרחב.

א' דותן: איננו צריכים לעקור מלשון הרופאים מילה עברית הנהוגה בפייהם, וגם איננו צריכים לכפות על הביולוגים מילה שהם אינם חפצים בה. נוכל לאשר את שתיהן, וכל אחת תשמש בתחומה.

מ' בר-אשר: זה איננו פתרון אידיאלי, אבל כבר היו דברים מעולם. המילה החזר ברפואה כבר קיימת ומאושרת. עלינו להחליט אפוא אם לאשר את החלופה היגב לשימוש הביולוגים, וימים יגידו אם היא תתקבל אצלם, ואם כן – אם היא תחדור אל העברית הכללית.

ק' כ"ץ: לפי מילון רב-מילים, המילה החזר היא החלופה העברית לרפלקס – לאו דווקא בתחום הרפואה.

מ' קיסטר: אני מבין שבספרי הרפואה בדרך כלל ננקטת המילה החזר; אם נאשר את היגב במונחי ביולוגיה, מה נצפה שייכתב בספר כללי, כלומר בספר שאיננו ספר רפואה או ביולוגיה?

מ' בר-אשר: אני מניח שהיגב.

ע' אורנן: יבוא השופט העליון – הציבור – ויחליט באיזו חלופה ישתמש.

ה צ ב ע ה

בעד הגב במונחי ביולוגיה (לצד החזר במונחי רפואה) – 20

נגד – 4

הוחלט על הגב (רפלקס) במילון הביולוגיה לצד החזר במילון הרפואה.

מ' בר-אשר: המילה הבאה לדיון היא חבֵּלָה – במקום חבֵּלָה – לטראומה.

ר' גדיש: המילה שקבעה האקדמיה בעבר – חבֵּלָה – לא נקלטה. הציעו הרופאים להחליפה במילה חבֵּלָה, מילה רגילה המשמשת כפי כול ונכתבת אותו דבר. אם תתקבל ההצעה היא תהיה אפוא בבחינת תוספת משמעות למילה קיימת.

א' טל: גם אם חבֵּלָה לא נקלטה, אין חובה להחליפה, וודאי שלא בחבֵּלָה, הנקשרת אצלי במעשה חמור – מעשה חבלה. האם פסיכולוגים יתחילו לדבר על מצב שלאחר חבלה?

י' דונחין: הטראומה לנפש האדם כמוה כחבלה לגופו, ולכן המילה חבלה נראית לי מתאימה.

ק' כ"ץ: איך תיקרא מחלקת הטראומה בבית החולים – "מחלקת חבלה"? ומה יהיה שם התואר – חֲבֵלָנִי? במילוני האקדמיה לפסיכולוגיה ולרפואה נקבע ש-traumatic הוא חוֹבְלָנִי, ועוכדה זו מצוינת במילון רב-מילים. האם נשנה גם את שם התואר?

ג' גולדנברג: אם אראה בבית החולים "חדר חֲבֵלָה", אחשוש להיכנס אליו. המחבל או המזיק גורם לחבלה, ואילו הטראומה היא מצבו של הניזוק – החבול; בחוש הלשוני של הדובר חבלה איננה הנזק אלא הפעולה עצמה.

א' אבנר: אין ספק שהמילה חֲבֵלָה איננה מוצלחת, ולא בכדי היא לא נקלטה. הבעיה היא שגם תוספת המשמעות למילה חבלה איננה מוצלחת. אני מציע לחזור למילה הזרה טראומה עד שתימצא מילה מוצלחת, אם תימצא.

ש' נאה: בעקבות דברי האד' גולדנברג – אפשר שהצורה חֲבֵלָה מתאימה לציון הנזק, כלומר הטראומה.

א' אבנר: בתנאי שהמילה תיכתב בלי ניקוד בווי"ו.

מ' זמלי: הכתיב בווי"ו אפשרי אם היא תישקל במשקל קוֹטְלָה במקום קְטֻלָה, בדומה למילה אוֹמְנָה.

י' בן-טולילה: באים בחשבון גם משקלים אחרים; למשל אפשר לחשוב על חֲבֵלוֹן, בדומה למכות כמו שיגעון או דיכאון.

מ' זמלי: דיברתי עם בעלי תפקידים הנושאים תארים כגון "מנהל מערך הטראומה של בית החולים" או "מנהל בית הספר העולמי לטראומה". דעתם לא הייתה נוחה – וזה נאמר בלשון המעטה – מן ההצעה חבלה. היו בהם ששאלו אם הם יכולים להעלות הצעות משלהם.

מ' בר-אשר: מה למשל?

מ' זמלי: אחד הרופאים הציע החֲבֵלוֹת.

מ' בר-אשר: עדיפה הצורה נִחְבָלוֹת.

לנוכח ההתנגדות שנשמעה כאן להצעה חֲבֵלָה היא מוסרת בואת מסדר היום. המילה טראומה תחזור לוועדה למונחי הרפואה, ושם יידונו ההצעות החדשות שעלו במליאה והצעות אחרות.

ההצעה האחרונה להיום היא אסייני לִיטְרוֹגְנִי.

י' דונחין: מחלה יטרוגנית היא כל פגיעה שנגרמת לחולה מהמערכת הרפואית. לפי פרופ' ערן דולב, העוסק בהיסטוריה של הרפואה הצבאית, מקור המושג ברופאים ביוון העתיקה שהיו מוציאים מהפצועים חצים וגורמים למותם. גם היום מחלות יטרוגניות הן מחלות נפוצות. אבל במקרה הזה אינני בעד הנחת מונח עברי תחת המילה הלועזית.

ר' גדיש: במונחי רפואה משנת תשנ"ט נקבע מִחֶמֶת טָפוֹל, אבל נחוץ כאן שם תואר של ממש. דבר אחר שביקשו הרופאים – לא לקבוע מונח שתתפרש ממנו האשמת הרופאים ברשלנות.

י' דונחין: רשלנות היא תאונה, והיא איננה שייכת לכאן. המושג יטרוגני מכוון בעיקר לפגיעה מחמת הטיפול הרפואי.

ח' כהן: חיפני הוא אדם מחיפה ואסייני – מאסיה. כך זה יובן, וברור שאם מבקשים מילה עברית ליטרוגני, אסייני איננו הכיוון הנכון.

מ' בר-אשר: המונח של האקדמיה מחמת טיפול נשמע יותר כהסבר למונח הלועזי יטרוגני ופחות כמונח.

י' עופר: הצירוף מחמת טיפול נראה לי יפה ומתאים. אני מבין את בעיית השימוש בו, ולכן נוכל לאשר לצדו את שם התואר יטרוגני. כך תוכל המילה הלועזית לשמש במקרים שהחלופה העברית מסורבלת מדיי או קשה לשימוש.

מ' בר-אשר: אני חושב שגם את המונח הזה כדאי להחזיר לדיון נוסף בוועדה. נצביע אפוא על אישור רשימות המונחים ברפואה ועל המונחים הספורים בכיולוגיה, למעט אלה הדורשים עיון נוסף – walkable ו-walkability ו-trauma ו-iatrogenic.

אושרו רשימת המונחים ברפואת עור ורשימת המונחים מתחומי הרפואה השונים, ובהם דגָנָת (celiac disease; במקום פָּרֶסֶת) וּמַחַ עֲצָם (marrow; לצד לְשֵׁר עֲצָם). אושרו מונחים אחדים בכיולוגיה, ובהם הָגֵב (רפלקס; לצד הַחֲזֹר ברפואה).

ג. מונחים בטכנולוגיית המידע – פרק 30 ופרק 34

מ' בר-אשר: הסעיף האחרון על סדר היום הוא אישור מונחים בטכנולוגיית המידע. הוועדה לטכנולוגיית המידע שבמכון התקנים מבקשת שנאשר את פרק 30 (בינה מלאכותית – ראיית מחשב) את פרק 34 (בינה מלאכותית – רשתות עֲצֻבִיּוֹת) ואת המונח יְשׁוּמוֹן (applet; widget).

אושרו המונחים בטכנולוגיית המידע.